

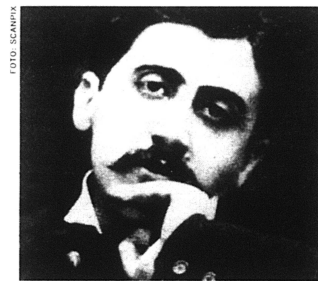
Tippat slutbud: 1 miljon pund

För svurna Proustälskare är inget pris för högt. Sigbrit Swahn förklarar varför några fullklottrade papper kommer att bli huvudnumret på anrika Christie's.

Det är inte fråga om någon tavla som ska bjudas ut på Christie's auktion den 7 juni i år. Utropspriset kommer väl att ligga på hälften av det förutspådda slutbudet men det finns mycket rika bibliotek och mycket rika privatpersoner kvar såväl i gamla världen som i nya. Det handlar om den franske författaren Marcel Prousts kladdiga förstakorrektur från debutåret, grunden för första delen i hans romansvit, *Du côté de chez Swann* (Swanns värld), 1913 på förlaget Grasset. Det är därtill fråga om en stor post, 52 ark på vardera åtta dubbelsidor.

DESSA KORREKTUR HAR aldrig tidigare bjudits ut. Arvingarna efter brodern och läkaren Robert Proust – enda dottern och hennes barn och barnbarn som har blivit släkt med den rika och litterära Bordeauxsläkten Mauriac – har tidigare sålt en stor pott manuskript till Nationalbiblioteket i Paris. De sparade tydligen en del för framtiden och fann att läget just nu var perfekt. Proust är mer inne än någonsin. Han hade sitt purgatorium under förra seklets 30-tal. Sedan har det saktat men säkert gått uppåt på den litterära barometern. Det är intressant att en författare som fick ge ut denna första del på egen bekostnad och betala dyrt för alla fyra korrekturer, nu får upprättelse postumt. Dessa första korrekturer kommer otvivelaktigt att gå för fantasipris.

Det beror inte minst på att korrekturerna är särdeles väsentliga för den forskningsgren som, vad Proust beträffar, är på modet. Det handlar om vad som kallas den genetiska inriktningen och som består i att man jämför olika manusvarianter och försöker bestämma deras kronologi. Självklart finns det problem. Manus kan ha slängts och förstörts, författaren kanske vill undvika att skriva i den ordning som skrivböckerna har och börjar bakifrån. Men processen i den stora romanens tillblivelse kan i dessa korrekturer följas i detalj. De ligger till grund för den tryckta upplagan, det vet man.

Marcel Proust är värd stora pengar.

INTRESSANTAST ATT STUDERA är kanske de ändringar i sista stund som gjordes av Proust. Det gäller till exempel titeln på första delen. Från början var romanen tänkt i två delar, *Le Temps perdu* (Den förlorade tiden) och *Le Temps retrouvé* (Den återvunna tiden). Nu fick första delen bli till *Charles Swann* i en omgång och sedan tillkom den slutliga titeln, som många då tyckte var konstig. På dessa korrekturer visar det sig också att hela romanens övertitel *Les Intermittences du cœur* (ungefär Hjärtats mellanslag) i sista stund ändrades av Proust och blev till *À la recherche du temps perdu* (På spänning efter den tid som flytt). Och än viktigare: den berömda upptakten, *Longtemps je me suis couché de bonne heure* (Länge gick jag tidigt till sängs), fick inte förärr vid den sista ändringen sin definitiva dubbeltydighet, ty vad är sent och vad är tidigt i fallet Proust? Om man får tro hans brev så växlade läggdags mellan tidigt på kvällen (näja) och fram på småtimmarna, kanske i vartgimmen mellan tre och fyra på morgonen.

Det höga utropspriset beror delvis på att dessa korrekturer är förmått bevarade och visar att Proust redan här arbetat med en speciell teknik för att få in allt mer och mer i texten. Det handlar om "paperolerna", tillägg på smala remsor som har rullats ihop (som gammaldags flugfångare) och klistrats in i texten. Detta gäller i hög grad den sista delen, där Proust fick hjälp av sin snälla hushållerska, Céleste Albaret, med detta delikata klistrande och klippande. Romanens figur, kompositören Vinteuil, vars oläsliga notskrift andra ägnar sitt liv åt att tyda, är verkligen en fullgod bild för Proust och hans sena manuskolutkare.

Är vår förkärlek för att klä oss i likadana eller liknande kläder ett slags tankevirus, en mem?

å hjärnan

barn torde dock svälja så enkla löften och hot. Men med det lilla tillägget "i livet efter detta" ökar kundkretsen och vi har embryot till en religion.

Blackmore uppmanar oss att betrakta tillvaron ur mem-synpunkt. Världen är full av memmer som tävlar om att ta plats i ett begränsat antal hjärnor. Vilka memmer har störst chans att hitta ett hem och därifrån sprida sig vidare? De flesta av våra tankar är potentiella memmer, men om de inte uttalas dör de direkt. Om vi lyckas få våra tankar i tryck eller framsgåda i radio eller tv ökar oddsen betydligt. I och med denna artikel bidrar jag i blygsam mån till att sprida Blackmores memmer om memmer. I ett isolerat stamsamhälle är mem-sortimentet begränsat – ett antal praktiska råd, sägner och religiösa griller traderas ganska troget från generation till generation.

I DAGENS INFORMATIONSEXPLSION råder närmast hysterisk konkurrens mellan zillioner memmer, som söker tillträde till människohjärnor med starkt begränsad kapacitet. Reklamkampanjer och propagandister måste slå knut på sig själva för att ha en chans att tränga igenom mediabruket. Memmer, som är anpassade till vår evolutionärt uttandade psykologi, är mer framgångsrika än andra.

Vissa memmer sprider sig epidemiskt, till exempel sådana som rör hemiska olyckor och sexuella skandaler. Prinsessan Dianas död och och president Clintons aktiviteter i "oral rummet" nådde global spridning inom loppet av några timmar. Människan är överhuvudtaget svårt begiven på skvallor – utbyte av social information. Memmer som harmonierar med människans naturliga inklinationer har alltså större utsikter till framgång än sådana som går emot dem. Helgon-memmer och algebra-memmer lever på marginalen.

En avgörande fråga är – hur självständiga är memmerna i förhållande till generna? Generna klarar sig utan memmer men inte tvärtom. Sociobiologin hävdar att generna håller kulturen (memmerna) i ett koppel. Diskussionen har mest rört koppelns längd. Grundidén är att människans genetiska arv kompletteras av ett kulturellt dito, som på det hela taget genererar beteenden som gynnar genernas överlevnad. Suicidala kulturelement – hypotetiskt att kastrera alla nyfödda gossar respektive att döda alla nyfödda flickor – är självförtärande. Mindre handi-

kappande sedvänjor, som är genetiskt suboptimala kan hanka sig fram under lång tid. Det mänskliga kulturpanoramata innehåller många egendomligheter, som ingen rättänkande gen kan gilla, till exempel kinesisk fotbinning.

Historiskt har gener och memmer överförts vertikalt, det vill säga föräldrar har överfört både sina gener och sina memmer till sina barn. Under sådana evolutionärt normala villkor har konflikten mellan de båda typerna av replikatorer knappast varit accentuerad. Föräldrar har inte något intresse av att indoktrinera barnen med memmer, som försvårar spridandet av deras potentiellt odödliga gener. I och med civilisationens utbrott förändrades förhållandena drastiskt – allt fler memmer spreds horisontellt mellan obesläktade människor. I dag hämtar vi bara en bråkdel av våra memmer från föräldrar och släkt, flertalet emanerar från källor som är fullkomligt ointresserade av vår genetiska välfärd.

Memmer, liksom gener, agerar ofta i grupp. Genens viktigaste miljö består av andra gener som den måste samarbeta med för att överleva. Teamwork kan också vara en framgångsrik strategi för memmer. Ett sådant gäng väl koordinerade memmer kallar Blackmore ett "memeplex". Typiska memeplex är religioner, där de olika elementen – heliga texter, riter, präster och tempel – ömsesidigt stöttar varandra. När ett memeplex har rotat sig blir det relativt immunt mot invasion av disharmoniska memmer. Vi är alltid öppna för information som stärker våra fördomar men resistent mot sådant som underminerar dem.

BLACKMORE TYCKS LUTA åt att memmerna håller på att ta över kontrollen på genernas bekostnad. Genernas bästa vän – sex – har blivit alltmer memmetiskt; ju större utbud av sexmagasin, porrfilmer, erotiska attrapper och nätex, desto lägre blir födelsetalen. Om kulturen i Blackmores apokalyptiska vision till slut lyckas sätta sig över naturen i reproduktivt hänseende blir det en Pyrrhusseger. Utan ständig tillgång till färsk hjärnor är loppet kört för memmerna. Men även om jag fortfarande inte är en fullvärdig medlem av Mem-kyrkan, kan jag anbefala *The Meme Machine* som ett utmärkt medel att förhindra hjärnatrofi under semestern.